

Disputatio Tertia,

183 **Objecies secundo:** Gratia & gloria sunt in eodem subiecto: Atqui gloria non est in essentia anime, sed in eius potentis; cum nihil aliud sit quam beatitudo, que in actu intellectus, clara felicitate Dei visione, formaliter conficitur: Ergo pariter gratia non in essentia anima, sed in eius potentis refertur.

Respondeo distingendo Majorem: Gratia residet in eodem subiecto quo gloria, sumpta in actu primo, & pro dono supernaturale habente perfectionem beatitudinis, concedo Majorem: sumpta in actu secundo & pro actu formaliter beatitudinis, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Gloria non est in essentia anime, ut est actus secundus, & ipsa beatitudo formaliter, concedo Minorem; ut est actus primus, & donum supernaturale habens perfectionem beatitudinis, nego Minorem; nam sub hac ratione est ipsa gratia consummata, ut caussa lumen gloria, eique indolubilitatis commixa. Ita Cajetanus & Conradus hic art. 4. & Capreolus in 2. dist. 26. q. 1. ad 1. Scoti contra 2.

DISPUTATIO III.

De Divisione Gratiae.

Ad questionem III. D. Thome.

Considerata existentia & essentia gratiae, consequens est ut varias ejus species contempnemus; immutare gratia dona, quibus nos Deus afficit, ac preventiv in benedictionibus dilectissimis, & quae ab ipso veluti radii a Sole promovant, breviter hic declaremus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum gratia creata interna convenienter dividatur in gratiam gratum facientem, & gratias datam, & a posteriori gratias gratis data, ab apostolo recentibus, alio significari possunt.

§. I.

Quibusdam primitissimis usque difficulter resolvitur.

1 Suppono primo, divisionem gratiae in gratiam gratum facientem, & gratias data, non esse primariam, sed secundariam, & subdivisionem alterius divisionis, qua gratia primo dividitur in gratiam creatam & aeternam, cuiusmodi est amor quo Deus non ab eterno dilexit in ordine ad finem supernaturalem, & in gratiam creatam & temporalem, qua comprehendit ea dona, quae nobis a Deo in ordine ad eum finem in tempore conceduntur. Hanc divisionem insinuat S. Thom. hic q. 110. art. 1. in calce corp. art. ubi sic sit: *per hoc quod dicitur homo gratianus a Deo habere, significatur quidam supernaturale in homine a Deo prouenientem. Quiaque ramen gratiae Dei dicitur ipsa aeterna. De dilectione secundum quod dicitur etiam gratia praedestinacionis, in quantum Deus gratia, & non ex meritis, aliquis praedestinatus fuit eligit: dicitur enim ad Eph. 1. praedestinatus nes in adoptionem filiorum in laudem glorie sue.*

Quibus verbis declarat, quod quamvis simplieretur, & quasi per antonomasiam, nomine gratiae, significari soleat donum temporale & creatum, tamen nomen & notio regit proprietas convenienti enti increato, nimur actu voluntatis divine, eligenter & praedestinatus aliquos homines ad gloriam gratuito, & independenter a meritis: unde ad Rom. 4. & 11. praedestinatio, proprieas gratiae, seu aetatis gratia inveniatur, & S. Thomas in 16. de gratia que dicitur omnia nutrit, supernaturale & gratutus Dei amor significatur. Similiter persona Verbi, quatenus communica humanitatem Christi per uniuersum hypostaticam, gratia substantialis & increata appellatur. Unde Christus in quantum homo dicitur substantialiter neutus a Divinitate, iuxta illud Nazianzeni orat. 36. *Utrum humanitas, Divinitas est.* Denique Iudiciorib. 1. Etymol. c. 3. ait Spiritum Sanctum, quia non nostra meritis, sed voluntate divina gratia datur, gratiam appellari. Ideo docet Augustinus fern. 3. de verbis Domini c. 1. his verbis: *Gratia quippe Dei donum Dei est: donum autem maximum ipsi Spiritus Sanctus est, & ideo gratia dicitur.*

2 Adverte tamen, hoc inter actus incrementos divina voluntatis, & Personas Divinas discernere reperi, quod affectus supernaturales & indebiti divina voluntatis erga homines, ut praedestinatio effectio, sunt formaliter gratiae ab eterno, quia ab eterno sunt formaliter dona seu beneficia supernaturale: Divinitas vero & Persona Divina non sunt ab eterno gratiae, sed in tempore, hoc est, licet aeterna sunt quoad suam realitatem, sed in tempore, pro ea que ordinatur ad justificationem sui subiecti:

natur hominibus, nisi mediante aliquo effectu temporali: v. g. Persona Verbi non est humanitati Christi donata in unitatem suppositi, nisi per temporalem ejus assumptionem; nec persona Sancti datur hominibus, nisi per temporalem eorum justificationem, seu per caritatem in cordibus nostris diffusione, iuxta illud Apostoli ad Rom. 8. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per S. Sanum,* qui datus est nobis.

Suppono secundo, gratiam Dei temporalem & creatam dividit in internam & externam: interna est ea qua in terius nobis unitur, seu qua in anima hominis, vel in eius potentis refert; externa vero illa dicitur, que ipsum intrinsecum non afficit, sed extrinsecum tantum. Unde ad primatum genus gratiae pertinent gratia sanctificans, virtutes morales per se insulae, dona Spiritus Sancti, & motiones gratiae auxiliantis, in intellectu aut voluntate recepta: ad secundum vero reducuntur omnes causae, media, & objecta externa, per quae mens nostra excitatur, ad res divinas cognoscendas vel amandas; quia sunt predicationis verbi Dei, exempla Christi & Sanctorum, lectiones Sacrarum Scripturarum, miracula, occasiones beatorum supernaturaler preparantes, occasiones peccandi supernaturaler ablatae, teste Auguillo Soliloq. 13. & lib. 50. homiliarum, homil. 23. ubi Deum si loquenter inducit: *Regebam te mihi, sororabam te mihi: tu adulterorum non committeres, fusor defuls, us hie defles, ego feci: locus & tempus defuls; ut hie defles, ego feci: agnosco ergo gratiam;* &c. Denique omnium exterior effectus divinae providentiae supernaturales, ordinatus ad salutem hominum, five promovens bonum, five removens malum, gratia Dei externa appellari potest. Utramque gratiam eleganter describit D. Propter lib. 2. de vocat. gentium cap. 26. his verbis: *Gratia quidem Dei in omnibus justificationibus principalius premitur, suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando incertum, inspirando consilium, corque ipsam illuminando;* & fides officio misericordie.

Dico primo, gratiam creatam internam convenienter dividit in gratiam gratum facientem, & gratias data. Ita D. Thomas hic art. 1. & alii Theologi commandant. Probatur primo: Ex Scripturis constat dari gratiam, qua nos gratos facit & justos; & aliam que non facit nos gratos, & nihilominus appellatur gratia. De priori dicitur ad Rom. 5. *Justificasti gratias per gratiam ipsius;* & ad Ephes. 5. *In laudem gloriae vestre, in qua gratificavitis nos in dilectio filio suo.* De posteriori vero I. Petri 4. *Unusquisque sicut accipit gratiam in alterum illam administraverit;* sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Et 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt: sicut per spiritum datur sermo sapientie;* & illi autem sermo sapientie secundum eundem spiritum; alteri spiritus in eodem spiritu; & illi gratia scientiae; illi operis virtutum; illi prophetiae; illi discretio spirituum; illi generis linguarum; illi interpretationis sermonum. Quibus verbis declarat, quod quamvis simplieretur, & quasi per antonomasiam, nomine gratiae, significari soleat donum temporale & creatum, tamen nomen & notio regit proprietas convenienti enti increato, nimur actu voluntatis divine, eligenter & praedestinatus aliquos homines ad gloriam gratuito, & independenter a meritis: unde ad Rom. 4. & 11. praedestinatio, proprieas gratiae, seu aetatis gratia inveniatur, & S. Thomas in 16. de gratia que dicitur omnia nutrit, supernaturale & gratutus Dei amor significatur.

Probatur secundo ratione D. Thome: Gratia ad hoc ordinatur ut homo reducatur in Deum, eique conjugante, unde quod modis potest fieri talis conjugatio, tot debent dari genera gratiae: Atqui unio illa seu conjugatio dubius tantum modis fieri potest, nimur formaliter, & efficienter, seu ministerialiter: Ergo duplex erit gratia, altera qua unum & conjungitur: Deo formaliter, & ita est gratia *gratum faciens*, qua hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus homo efficienter cooperatur alteri ad hoc ut Deo conjungatur, ac ministerialiter ad ejus convergens concurreat, & hec gratia *gratia data appellatur*, tribuendo nomen generis ignobiliori speciei, ut in aliis rebus saepe contingit. Unde, ut infra dicimus, haec duas gratias in eo precipue inter se differant, quod gratia *gratum faciens*, quae hominem formaliter & ita est gratia *gratum faciens*, quae hominem sanctificat & justificat; altera qua unus

Cum sit gratia capitii, secundario ordinatur ad profectum & sanctificationem aliorum hominum; gratia etiam gratia data vergit secundario in utilitatem habentis, cum subiectum in quo est ornet & perficiat, & si bene illa utatur, vitam eternam mereatur.

Secundo differunt in hoc quod gratia gratum faciens propria est iuliorum, non quidem quoad singulas suis partes, (cum sub ea comprehendantur, ut supra annotavimus, auxilia gratus prævenientis & excitantis, & actus fidei & spei, qui reperiuntur in peccatoribus) sed collective, & quad præcipuum sibi partem, quæ est gratia formaliter sanctificans, & mortale peccatum ab homine in quo est excludens: gratia vero gratis data, & collective, & quæd quamlibet sibi partem, etiam perfectissimam, in homine iusto, & mortalis peccati labo inquinato, reperi potest. Unde dominus prophetæ, quod inter omnes gratias gratis datas eminet, & paginas concessum fuit: Caiphas enim Joann. 11. prophetavit expedire ut unus homo pro populo moreretur: & Num. 22. Balac, tametsi ariolus & idololatria, prophetiz domum obstat: Sibylla etiam, quamvis etanicæ, dono prophetice claramque, earumque vaticinia multum ab antiquis Pa-

tribus commendantur.
Tertio differunt, quia gratia gratum faciens est aliorum ordinis & perfectionis, quam gratia gratis data, ut docet D. Thomas hic art. 5. nam gratia gratum faciens per se nos conjungit Deo; gratia autem gratis data, solus interveniens gratia gratum faciens; item prima est participatio divinae naturae, ut natura est; secunda vero solum aliquod Dei attributum, puta scientiam, vel potentiam eius participatur. Unde Apост. 1 ad Cor. 12. enumeratus gratis gratia, subdit: *Aduo excellentiern visum vobis deministro, dilectae caritatis, de qua cap. 13. sermonem influvauerat, dicens: Caritas nunquam exirebit, fons prophetie evanescatur, seu lingua ecessabat, seu sciencia destrueretur.* Item Cœlitus, Luca 10. prohibet Discipulis, de miraculis per ipsos editis gaudere: *In hoc nolite gaudere, quis spiritus vobis subiicitur, &c.* Ne paucarent (inquit Augustinus) in talibus factis majora bona esse quam in operibus iustitiae, quibus eterna vita comparatur.

Aliqui addunt quartam differentiam, nempe quod gratia gratum faciens conferatur per medium habitus, seu qualitas permanentis; gratia vero gratis data, per medium actus, seu motionis transiuntur. Sed hoc non versificatur universaliter: cum gratia gratum faciens (ut supra dictum) comprehendat auxilia gratie excitantia, & prævenientia, quia datur per medium motionis & impulsus; & cum aliquae gratiae gratis datae concedantur per medium habitus, ut de fide, sapientia, & scientia, & præcedenti ostendimus.

ARTICULUS II

De divisione graria in operantem & cooperantem

Dico primo: gratiam refe dividit in operantem & cooperantem. Conclusio est certa de fide; gratia enim operans colligitur ex illo Pauli ad Philipp. 2. Deus est qui operatur in nobis vel operatur; & ex illo Isaie 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: cooperans vero colligitur ex illo I. ad Cor. 15. Non ego, sed gratia Dei mecum; & ex illo Marcio ultimo, Dominio cooperans. Utramque etiam insinuat Concilium Araucanum can. 6. his verbis: Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque subiicit us opere operatus est; & similiiter Augustinus lib. de grat. & liberis arbit. cap. 17. dicens: Cooperans Deus in nobis perficit quod operando incipit, quia ipse nos volumus operari.

epiens, qui voluntibus cooperatur perficiens. Unde secundum 13. de verbis Apostoli bellissime obseruat, Deum non edificare templum suum de lapidibus mortuis, qui nullum habent operationem & motum, sed de lapidibus vivis, quia ita a Deo moventur & applicantur, ut ipsi se moveant, & applicent, ac Deo operanti cooperetur: Voi (inquit) sanguinem lapides vivi constitutam in templum Dei: ducimini, sed curvate vos: ducimini, sed sequimini.

13 Ratio etiam suffragatur: Deus enim per suam gratiam debet incipere omnia nostra bona opera, quod fit per gratiam operantem, & similiiter debet nobiscum eadem operari, quod fit per gratiam cooperantem: Ergo datur aura gratia, & sic grata recte dividitur in operantem & cooperantem. Consequentia patet, Antecedens vero suadetur, tum ex impotenti & infirmitate voluntatis humana circa bonum; tum etiam ex univ ersalitatem Dei causalitate, cum nulla res creata, praesertim si fit opus diuinus supernaturalis, subterfugere potest. Unde in Concilio Araucastrense de 20. dictur: *Multa in homine bona finiuntur, non facit bonus; nulla bona facio tamen qui non praesertim Deus ut facit bonus.* Sacrifile ergo haec est Gentilium Philosophorum vox: *Det vides Deus, det opes, animum squamus mihi ipse parabo;* sicut & ita Pelagii in Epitola ad Demetriadem: *Spirituales divitias nullus sibi praeferre te conferre poteris;* & hinc ergo iuste laudanda erit, in his meritis servos

recte dicitur operans , quatenus applicat voluntatem ad agendum; cooperans vero , in quantum cum voluntate si applicata, eamdem producit actionem & effectum. Ex quo inferens primo, omnem operationem voluntatis, five sive liberas, five necessarias, five antecedens, five consequentes, justificationem, esse a gratia operante, non quantum ad substantiam, sed quantum ad applicationem.

Probatur: Illud est a gratia operante, in quo voluntas se habet ut motu tantum: Sed voluntas se habet tantum ut motu in omni opere suo, quantum ad hoc quod est applicari & determinari a Deo, prius natura quam operetur: Ergo omnis operatio voluntatis, five antecedens, five consequens iustificationem, est a gratia operante, quantum ad applicationem voluntatis. Unde Concilium Araucanum supra citatum, ait: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur operarur. Ubique particula illa, Quoties, omnem operationem ad salutem hominis conducendum significat.*

Inferens secundo, contra Cajetanum & alios, non solam
actus qui sunt circa media, sed etiam eos qui versantur
circa finem, si sunt liberi (cujusmodi sunt prima operatio
Angeli) esse a gratia cooperante. Ratio est, quia omnis
ille actus est a gratia cooperante, in quo voluntas non se
habet solum in motu, sed etiam seipsum moveret & deter-
minaret: Atqui voluntas seipsum determinat in omni actu
libero, & virtutalem factem se movere, ut in Tractatu de
actibus humanis disp. 5. art. 1. argento de intentione finis,
iuse declaravimus: Ergo omnis actus liber voluntatis,
quem si sunt prima intentio finis, sit a gratia cooperante.

interiorum poterit Sancitus Doctor, quam actum imperantem, qui est intentio finis; per exteriorem vero, nihil aliud quam actum imperatum, qui est mediumrum electio, ut plures ex nostris Themis interpretantur: Ergo ex D. Thoma sola intentio finis est a gratia operante; sola vero mediumrum electio, vel executio, a gratia cooperante procedit.

Repondeo primo negando Minorē; nam per actum
interiorē D. Thomā nihil aliud intellexit, quam ipsam
internam applicationem voluntatis, per quam Deus facit
omnes velles & operari, quia applicatio ad omnem voluntati
operationem, sive sit libera, sive necessaria, sive antece-
dens, five conqueſtū justificationis, requiriunt: nam ut
aut Augusti de dono perficeret. c. 13: *Nos ergo volumnus, sed*
Deus in nobis operatur & velles; nos ergo operarur, sed Deus
in nobis operatur etiam operari pro bona voluntate, &c. Et
D. Bernardas in lib. de gratia & libero arbitrio, verius enim,
dicit quod *gratia voluntatis applicata opere, & opus applicata*
voluntati. Peractum vero exteriorē intellexit & opus Doctor
ipso voluntatem & operationem, quam voluntas elicere ut
immanenter effective applicat omnes potentias ad hanc
operations, & facit eas operari actus externos; ita etiam
Deus per suam gratiam operantem facit voluntate vel
per suum actum operari, applicando eam ad volendum &
perandrum.

Respondeo secundo: Esto quod D. Thom. per actum interiorum, primam intentionem finis, & per exteriorum, mediorum electionem intellexerit, ut aliqui ex nostris hominibus exponent; dico tamen, S. Doctorem illos actus non adduxisse, quasi adequate & universaliter explicare soluisse in ordine ad quos actus gratia operans & cooperans dicere, sed tantum ut exemplum proferret in quo actus clarius eluceret, cum enim antea praemississet illam esse gratiam operantem, respectu cuius voluntas se haberet in mota, & Deus ut movens; cooperantem vere illam, respectu cuius voluntas non solum moveret a Deo, sed etiam scipsum moveret; qui in actu interiori, qui est prima intentione finis, magis appareat quoquidem mens nostra immota a solo Deo; & in actu exteriori, qui est electio, unummodo fit simul movens & mota, ideo D. Thomas, ut explicaret quod universaliter antea docuerat, actu interiorum & exteriorum in exemplum adduxit. Idem dendum est, si alteratur D. Thomam per actum intermedium intellexisse, quemcumque actum inmanenter voluntatis, per extremitatem inrolleret, oportebat dicere, ut inquit.

per extēnsum, intellectus actum elicītum ab aliis pos-
tulat, ut alii interpretantur.
Dices secundo: Ille tantum actus est a gratia coope-
rante, in quo voluntas se movet: Sed voluntas non se
moveat in prima intentione finis, etiam si sit libera, cu-
mmodi sit prima operatio Angeli: Ergo prima intenden-
tia finis, etiamsi sit libera, non est a gratia cooperan-
te. Minor probatur: Movere se ex uno actu proce-
dit ad alium: Sed voluntas in prima intentione finis,
quam libera, non procedit de uno actu ad alium: Ergo
se movent.

Relpondeo distinguendo Majorem: in quo voluntas se
ovet, formaliter, aut virtualiter, concedo Majorem:
rmaliter solum, nego Majorem. Voluntas autem in rei

ma intentione finis, si sit libera, movet se virtualiter,
quia vult se velle & intendere finem, atque ita ex uno
actu virtuali, procedit ad alium, ut in Tractatu de acti-
bus humanis explicari solet.

ARTICULUS III.

Tres alia divisiones gratia breviter exponuntur.

Primum donum gratis quod Deus homini conferit, vel **22**
in ordine ad ejus sanctificationem, vel in ordine ad aliquod opus pietatis, de quo prius nihil cogitabat, variis solet nominibus insigniri, ob diversam munia que exercet; & ob varios quos in nobis operatur effectus. In primis enim dicitur **gratia praevensionis**, quia prevent omnia nostra deliberationem, & bonum liberi arbitrii usum seu consensum, prioritatem temporis, vel naturae, juxta illud Psalmi 50. **Misericordia ejus prevente me;** & itud

1. Joani. 4. ipsa prior dilexit nos. Quare Augustinus sic Deum desribet: *Dens est quem nemo diligit, nisi præveniens ipsi; quem nemo amittit, nisi decepit; quem nemo possedit, nisi beatus.* Et Bernardus libro de gratia, & libero arbitrio, sic sit: *Sane ipsi nos prævenire nequamquam perficiunt, qui enim bonum neminem inventerunt, neminem salvaverunt, quem non præsuerunt.* Et lib. de diligendo Deo, ipsum alioque, dicit: *Hoc vobis mirum, quod nemo te querere valeret, nisi qui præsumeret: vis igitur inventore ut quasiris? qui ut inventarius? pars enim quæreret & inventari, sed non præveniri.* Unde homil. 3. super Missis ep., haec verba Angelii ad Beatum Virginem, Dominus misericordia, expendens: *Vale mirandum est (inquit) quemodo qui Angelum miserat ad Virginem, ab Angelo inventum est eis cum Virgine: iste celior angelus fuit Deus, ut sefimontem nuntium celioris ipse perveniret ad terras?* Nec mirum, cuius nomen accerbita, sefimontis omnibus mobilibus mobilius est sapientia, velocior currit sermo eius. *Vixit et Archangelus, qui misit re, praefectus te.*

Secundo, eadem gratia appellatur excutians, puta peccatorem vel iustum: a bono opere cestantem, tamquam portatore quadam depressum, a somno vel peccati, vel negligenti corporum operum exicit, iuxta illud Apocal. 3.

Ecc & **do** **ad** **sternit**, **&** **puls**; **et** **ifud** **ad** **Ephel**. **5.** **Surge** **qui**
dormis, **&** **exurge** **a** **morsuis**, **&** **illuminabit** **te** **Christus**.

Hanc gratiam, seu hunc gratie effectum eleganter de-
scribit Augustinus in lib. 10. Confess. c. 27. ubi Deum al-
loquens, sic ait: **Vocati**, **Confessi**, **&** **rubri** **sordidem**
meam: **confessati**, **spendiflusi**, **&** **fugiti** **excitare** **meam**:
Fragrati & **dazi** **spiritum**, **&** **anoblo** **tibi**, **Gustavi** **&** **furio**
at **sist**: **Terigisti** **me**, **&** **exarsti** **in pacem**. Quibus verbis de-
clarat tria attributa, tribus Perfonis Divinae appropriata,
maxime relucere in justificatione peccatoris: Potentia enim
Patris apparuit in virtute & efficacia vocacionis ejus, his
verbis expressa: **Vocati**, **&** **clamasti**, **&** **rubri** **sordidem**
meam: Sapientia vero Filii in splendoribus, quibus men-
tis ejus illustrat, unde subdit: **Coruscasti**, **spendiflusi**, **&** **Cr.**
Bonitas autem Spiritus Sancti in mira suavitate, qua ipsum
de aliicit & petrahit, quam verbis sequentibus declarat:
Fragrati & **dazi** **spiritum**, **&** **Cr.**

1. Tertio, gratia dicitur adiuvans, quia nos adjuvat ad faciem id ad quod exadiut sanus a Deo: unde nihil frequenter in ore omnium fidelium, nihilque sapient repetit Ecclesia in suis publicis orationibus, quam verificum illam ex Psalmo 69. deflumpsum: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuvandum me festina.* „Hunc verificum (Inquit Cailliani coll. 10. cap. 5.) in operis, re quolibet, seu ministerio, vel itinere constitutis, decantare non definis, hunc meditanti tibi somnum irrepat, donec incensibili ejus exercitatione formatas, etiam per soporem eum decantare conusebas: hic tibi ex parte factio primus occurrat; ista evigilantis cogitationes anticipet univeritas; iste de tuo confusuramente cibili, curvations genuum tradat, atque deinceps ad omnem opus actusque deducat.

Denique gratia, sufficiens & efficax nuncupatur: sufficiens, quia tribuit viam sufficientem in actu primo ad operandum factum contentendum: efficax vero, quia infallibiliter interficit peccata, & facit non solum ut possimus vel & operari, sed etiam ut de facto velimus & operemur; iuxta illud Ezechiel. 36. *Spiritu[m] meum ponam in medio populi, & faciam ut in praecipuis meis ambuletis, & iudicemus custodiant & operemini;* & iuxta Augustini & libero arbitr. cap. 6. *Cerum est nos sacere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, praeponit vites efficacissimas voluntati.* Item S. Cyriacus lib. de ador. art. 7. *Tantum benignus enim nobis exhibet univerorum Salvator Deus;* ut EFFICACIUS DEDUCAT, secundum quod scripsit est: *Apprehendit nam dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me: Nam quoque hominis natura non valde generosa est, neque aitis idonea, ut malum effugere queat, simus quodammodo obfiscum certas deas.* & duplex concedere beneficium videtur, persuasibus admonitionibus ut subdolus invenerimus, & viri illius illud profane, quam ut malum presens & violentum reculerem possemus.

- Secundum ergo** varios illos, quos gratia in nobis operatur effectus, multipliciter dividuntur a Theologis: sed tres praecepit divisiones celebres sunt. Prima est in gratiam præventionem & subsequentem, de qua sit S. Thomas hic art. 3. eamque insinuat Augustinus & Fulgentius: ita enim in Enchirid. cap. 32. sic agit: *Utrumque legitur in serie eloquii: & misericordia ejus preventer me, & misericordia ejus subsequitur me: nonenam preventi ut velit, voluntate subsequitur ne fructu velit.* Ita vero lib. 2. ad Monimum cap. 11. preventis. *Dote donum homini bonum voluntatem, subsequitur bene voluntem, operando in illo boni operis facientem.* Et tunc: *Presenti impetu ut fiat iustus, subsequitur iustum non nisi ipsius: preventi etiam ut largi: subsequitur elevatum ne cadat.*

Hac divisio, licet magis proprie conveniat gratia actuallia, adaptatur tamen etiam habitualia, ut docet S. Thomas articulo citato: cum enim gratia habitualis variis habeat effectus, quorum aliis alias precedunt, comparatione precedentium dicuntur preventius, respectu vero subsequentium, subsequens appellatur: nam gratia justificans primo fanat animam, secundo dat illi ut bene velit, tertio ut bene operetur, quartio ut perseverare possit in bono, & postremo ut vitam eternam consequatur. Quatenus ergo causat primum effectum, est preventius respectu secundi, & prout causat secundum, est subsequens respectu primi, & preventius respectu tertii, & sic de ceteris, utique ad ultimum, quem ut causat, solum est subsequens. Quam doctrinam depprompsit ex Augustino cap. 12. de natura & gratia, ubi sic agit: *Presenti ut sanemur, qui subsequitur ut vegetemur: preventi ut vocemur, & subsequitur ut glorificemur: preventi ut pie vivamus, & subsequitur ut servemus: cum illi vivimus.*

Secunda divisio est in gratiam excitantem & adjuvantem, cuius meminit Tridentinum scilicet 6. cap. 4. ubi autem *Dei exercitantes* aquæ adjuvantem gratiam ad justificationem dispensantur. Et cap. 6. Dispensator (adulti) ad iustitiam, dum exercitare divina gratia & adiutor, fidem ex auditu concipientes, liberare moratur in Deum. Illam etiam insinuant SS. Patres: Augustinus enim libro 1. de peccatis, art. 4: *Bonum & placitum voluntate, nisi Deo excitante ex adjuvante, habere non possumus.* Et Bernardus libro de gratia & libero arbitrio. *Conatus (inquit) nobis cassi sunt, si non adjuvante, & nulli, si non excitentur.*

Tertia divisio, & omnium celebrissima, est in gratiam sufficiensem & efficacem, quod delimitur ex Augustino, de corpore & gratia cap. 11. & 12. ubi distinguuntur duplex gratiam: unam que dat possit perseverare, quam afferit Adamo & malum Angelis suffit concessam: si enim (inquit) hoc adiutorium vel Angelis, vel homini, cum primum facti sunt, & desideri, quoniam non talis natura facta erat ut sine divino adiutorio possit maneri; si vellit, non utique sua culpa occidit, sed adiutorium quippe desideri, sine quo manere non posset: aliam que dat actu perseverare, quam dicit Adamo suffit delegatum, darique nunc Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei predilectionis: primam appellat *Adiutorium suum*, secundam vero dicit esse *Adiutoriorum quo-*

Hac divisio est omnium controversiarum, quia his temporibus agitantur, veluti fomes ac feminarium: *Excep-
tus ad quem multa confundit sint nos.* Enim rapidus in diversis & contrariis partibus, verbo mari. *In vel mon-
te precipiti devolutus soror, forvens rixis & contentiobibus,
ut loquiatur Mariana lib. 3. de morte & immort. c. 8.*

Quidam gratiam sufficiensem illi deficiunt, ut eam dicant esse *Motuum quedam singulare gratia, sollemnum pec-
catis faciens, majorique damnationi accessenda deserviens.* Alii e. contra gratia efficaci & vietrici actio infensi sunt, ut ad ipsius horrent auditum, & ne eis quidem nomen audire possint: fulminisictu pernitosus crederes, vel horrende tonitu boato perterritus, quoties blandillimacula hac vox grata vietricis, auribus eorum infonat; libentissimeque vista quam vietricis, prostrare quam erexit, & debellata quam triumphantia gratia nomen audiunt.

Utrique certe gravem divine gratiae irrogant injuriam: quia, ut et Profer ad Demetriudem, cap. 7. *Gratia Dei nisi tota suscipitur, tota repellitur: sicut enim alienus est a numero fidem, & sorte Sanctorum, qui in aliquo a Catho-licis veritate dissentit, ita extra eam efficitur, qui ali-
quid de ejus pleniusdilectus differens.* Plenitude porro ipsa, pro preventi humana infirmitatis statu, binas includit prærogativas, quarum una in gratia sufficiens, altera in ejus energia, seu efficacie constituta. Quicquid proinde sine de sufficiencia, siue de efficacie Christiane gratie ali-
quid differtur, extra gratiam penitus esse convincitur: quia, ut ex Profvero magis andividimus, *Ita tota repellitur, nisi tota suscipitur;* unde recte ibidem paulo infra sub-
insert: *Pleno ergo & veraciter confinda est gratia Dei, si-
mulque sufficiens & efficacia ejus praedicanda.*

Utramque tempore Schola Thomistica contulisse docuit & predicavit, ac indebet labore, ab ortu suo, per quaeritorum secula, non minus fortiter agnoscere pro sufficiencia, quam pro efficaci gratia decertavit. Haec est doctri-
na, quam sicut in Iustis canubibus ab umeribus Angelicis

Angelici Doctoris, cum qua adolevit & crevit, & cum quasi serpenter glorijs vivet, & vincet, palmeque instar altissimi inclinata refugiet; nec porta inferi prelabrevent ad versus eam.

Plura circa utramque gratiam hic inferenda paraveram, quæ ob reverentiam Apostolicae Sedis, strictissime prohibentia ne hujusmodi questiones & controversie typis manebent, libenter supprimere, donec ea publicandi facultas concedatur. Hac est tota silentio nostræ ratio, & sacrum sigillum.

Si vero (studiosæ Lector) compleutum de gratia Tractatum habere velis, lege quæ de divisorum decretorum efficacia & voluntate Dei antecedente & consequente, fusa tractavimus; ex principiis enim ibi statutis, facile colligere poteris, quæ hic de gratia sufficiens & efficaci defederantur. Ostendimus etiam in nostro Manuali tract. de gratia cap. 10. Ludovicum Montaltum in famosis suis ad Provincialium Epistolis, gratiam sufficiensem Thomistarum leviter ac inconfiderat deridere, ipsisque porcius esse irratione dignum, magisque quantum ad hoc se probare Grammaticum quam Theologum: cum modis loquendi Theologorum siue diversifit a more loquendi Grammaticorum: quia (ut ait Augustinus lib. 1. contra Crescionem Grammaticum) *Cum res intelligitur, minus laborandum est, quid tam omnibus vocare placuerit.*

D I S P U T A T I O IV.

De Causa Gratiae.

Ad questionem IIII. Divi Thomæ.

Declaratis necessitate, natura, & speciebus utriusque gratie, habitualis scilicet & actualis, sequitur dicendum de causa ejus: præcipua autem difficultas est de causa efficiente, & dispositiva gratie habitualis, quæ est primum analogatum sub nomine gratia, unde de his tantum causulis hic agemus.

A R T I C U L U S I.

Utrum solus Deus possit esse causa principalis gratiae habitualis?

Partem negativam tenent Medina 3. parte q. 13. dubio ultimo, & Cabrera ibidem disp. 2. ubi docent humanitatem Christi, seu Christum in quantum hominem, esse causam principalem gratie sanctificantis in omnibus iustis; secundarium tamen, & Deo subordinatum. Sed pro contrario, & ab omnibus fere recepte sententia defensione, sit

S. I.

Vera sententia statuitur.

Dico igitur, nullam creaturam, quantumcumque pertinet, ne quidem Christum, in quantum hominem, posse esse causam principalem gratie sanctificantis. Ita S. Thomas hic art. 2. in corp. & resp. ad t. ubi ait: *Humanitas Christi est sicut quoddam organum Divinitatis ejus...* Ide non causam gratiam propriam virnit, sed ut instrumenum, virtute Divinitatis adiuvat.

Probatur primo conclusio: Scriptura & SS. Patres attribuunt Deo ut ipsi proprium, justificare homines, & a peccato mundante per gratiam sanctificantem: Ergo productio gratiae filii Deo ut causam principali tribui potest. Minoratio: Major vero probatur ex illo Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceputum? Semine? non tu ne qui quis?* Item ex illo ad Rom. 8. *Deus est qui justificat, quis est qui condamnet?* Quibus verbis aperte declaratur, nullam creaturam posse principali mente aut justificare hominem, sed id esse Deo proprium & singulare. Quare Augustinus lib. de pecc. merit. cap. 14. art. 1: *Si quis dicere potest, ego justifico te, etiam dicere potest, credo in te.* Unde concludit, quod siue non est credendum nisi in solam Deum, ita nulla creatura, sed solus Deus justificari potest.

Negque valet, si dicas, illa testimonia intelligenda esse de causis principaliis qua prima fit ac prius independens a superioris concursu; non tamen de principali secundaria. Non valet, inquam; cum enim proprium sit Dei esse causam primam, & independentem ab alia superiori, non tantum respectu divinae gratiae, sed etiam per ordinem ad quemque effectum, nihil locis ciratis afferret Scriptura, quod esset speciale productioni ipsius gratiae.

Probatur secundo: Qui principaliiter causat gratiam, sed etiam ut causa principalis Spiritum Sanctum: Sed nulla creatura, neque etiam Christus, in quantum homo, haberet

De Causa Gratiae,

Sabé potestatem physicam & principalem ad sanguinem Spiritum Sanctum : Ergo neque ad infundendam gratiam . Major paret , nam in ipsa collatione gratia & caritatis datur Spiritus Sanctus , juxta illud ad Rom . 5 . Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum , qui ha- sit ea quam habet qualibet creatura ad obedientium Deo , in omnibus quae non implicat contradictionem , dominio creature subdi non potest : Ergo nulla creatura potest ut causa principis educere gratiam sanctificantem ex potentia obedientialium animarum .

Denique funderi potest conclusio ratione D. Thoma art. 1. Causa principalis debet esse majoris, vel saltem aequalis perfectionis cum suo effectu: Sed nulla creatura potest superare vel adquare in perfectione gratiam sanctificatam; cum enim illa sit formalis et physis naturae, ut infinita est, & ens per essentiam, & quantum totum ostendit plenitudinem continet, participatio, superaret in perfectione essentiali omnem substantiam creatam & creabilem, ut supra ostensum est disp. 2. art. 4. Ergo nulla potest dari creatura que in causa principalis gratiae sanctificantur.

Confirmatur: Producere gratiam in anima, est animam **ix** deificare, communicando ipsi physicum naturae divine confortum: Sed deificare est filius Dei per medium causae principalis, sicut ignis per medium causae principalis est fulgurans, vel aeternus continentis eminenter naturam ignis, puto Satis. Ergo filius Dei est gratiam forficans.

Confiratur ex Cyrillo lib. II. in Joann. cap. 35. ubi docet, ideo dictum fuisse Numerorum II. Deum acceptum per modum causae principialis producere.

Dices, hanc ratione probare quidem, nullam creaturam per virtutem sibi connotatalem posse principaliiter producere gratiam, non tamen convincere, id non posse præstatre per qualitatem aliquam fibi superadditam.

Ratio etiam id gradus. Quia ergo non vales in gratia nisi per qualitatem inquit nobis superadditam.
Se contra: Qualitas ita, vel effet gratia in tali creatura existens, vel aliqua alia qualitas a gratia distincta? Neurum dici potest: Ergo non vales instantia. Probatur.

Ratio etiam id suadet. Oportet enim donum esse quodammodo ipsius dantis, vel per identitatem, vel per originalis vel per possessionem, ut docet D. Thomas in part. quest. 38. art. 1. ad 1. Sed nullo istorum modorum potest Spiritus Sanctus eff. Christi, in quantum hominis, multo minus aliquis pura creatura: Ergo nec Christus ut homo, nec aliqua creatura, potest dare principaliiter Spiritum Sanctum.

Probatur tertio conclusio: Per gratiam habitualem ad-
opsumus in filios Dei: sed non solum creatura, ne etiam
Christus, in quantum homo, potest principalius nos ad-
optare in filios Dei: Ergo neque nobis tribueret gratiam.
Major poterit ex dictis tuto art. 5. disp. 2. Minor probatur.
Adoptare in filium sum illi convenit, qui haberet naturam,
qua est principium quo generationis naturalis: cum filius
adoptionis substitutus loco filii naturalis: Sed humanitas
Christi non est natura, qua sit principium quo generandi
filium naturalem Dei: Ergo Christus ut homo nequit prin-
cipaliter nos adoptare in filios Dei.

Confirmitur. Ita solum potest adoptare in filium, qui
comunalariter habet ius ad hereditatem: Sed nec Christus
nomo, neque illa pura creatura habet communalariter
ius ad virescens beatam, quae est Iesu hereditas; cum vi-
re beatifica nulli rei creati vel cresibili posset esse con-
naturalis, ut in Trefatu de virescens beata ostentum fuit
diss. I. art. 1. Ergo idem cum dicitur.

Ex his inferes, nullam creaturam esse posse causam ¹³ efficientem principalem virtutum supernaturalium. Nihil enim potest esse causa principalis proprietatum, quod non sit causa principalis forma ad quam consequuntur: Sed virtutes supernaturales comparantur ad gratiam, veluti proprietates ad efficiem, ut docet Divus Thomas super questi. 110. art. 4. ac 14. Ergo nisi potest esse causa efficiens principialis illarum, quod non sit causa principalis gratia. At huius (subfumbo) nulla datur, nec dari potest causa principalis, nisi Deus, ut ostensum est. Ergo non virtutum supernaturalium. Unde virtus infusa sic ab Augustino definitur: *Virtus est bona qualitas mentis, qua recte vivitur, & nemo male vivit, & quam Deus in nobis sine nobis operatur.* Quibus verbis aperte declarat virtutes infusas, Theologicas, vel Morales, a falso Deo effective, & a nobis solum meritorie & dispositive produci.

Dices: Per actus naturales homo effectiva causat virtutes acquisitas: Ergo pariter per actus supernaturales fidei, spei, & caritatis, virtutes illas supernaturales effectiva attingit, & non solum morum moritio & dispositio.

respondere, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: duplex enim affligeri potest ratio discriminis. Prima est, quia actus naturalis, ut subordinatae potentiae naturali, adequat vel excedit in perfectione ipsam habitudinem acquisitum; non autem actus supernaturalis, etiam ut subordinatae potentiae habent auxilium supernaturale, habitudinem infusum. Secunda est, quia habitus supernaturales plus habent de ratione potentie, quam de ratione habitus, cum non solum de facilius, sed simpliciter posse operari: actus autem secundus nequam est effectiva illius actus primi, qui dat simplificare posse, ut patet inductione in naturalibus: actus enim visionis nec producit nec intendit potentiam vivam, nec actus intellectionis potentiam intellectivam; quia actus secundus ex his intrinsecis ratione superponit potentiam. Ergo actus supernaturales, nec modicu[m] nec inten-